21

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA,

DE

DOLORE CEPHALICO

QVAM

SVB PRÆSIDIO

DN. FRIDERICI HOFFMANNI

ORDINIS MEDICI SENIORIS & h. t.

DECANI

PRO LICENTIA

SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS RITE CONSEQVENDIS

Ad. d. Martii Anno MDCCXXXI.

Publicæ eruditorum examini ſubjiciet

MATTHIAS BENTZIG

HVNGARVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISPUTATIO SOLENNIS MEDICA.

DE

DOLORE CEPHALICO

PROOEMIUM.

INter alia eaque plurima, quæ genus humanum poſt miſerum lapſum acerbius affligunt, pœnarum genera, non poſtremum intolerabiles dolores ſibi vindicare locum videntur. Horum ſubinde tanta vis ac poteſtas eſt, ut non modo functiones partium corporis humani pervertendo ſanitatem lædant, ſed

& lege conſortii ac commercii, in interiora animæ, imo ipſius mentis penetrando, ſummam & triſtem anxietatem atque inquietudinem ad deſperationem usque inferant; ut ſæpius non aliud niſi a morte remedium quæratur. Horum etiam tanta ſæpius eſt ferocia atque vehementia, ut graviſſimos imo non raro funeſtos morbos, ut ſunt febres, convulſiones, deliria, lipothymiæ, ſummæ virium proſtrationes, concitent. Quo graviores vero & plane intolerabiles ſunt ii affectus, qui non corpus ſed animam ſimul ſæviter excruciant; eo naturæ humanæ nihil poteſt evenire gratius, nihil iucundius, nihil deſideratius, ac dolorum ferociam lenientibus, vel ex toto tollentibus idoneis remediis. Id quod unice cum expectandum ſit a ſagaci & perito Medico, non dubitavi, in edendo ſpecimine eruditionis publico, ingenii mei vires circa utiliſſimam dolorum materiam exercere. In ſpecie vero mihi viſum eſt, de DOLORIBVS CAPITIS agere, quia frequentiſſimi ſunt & nulli ſexui, nulli ætati, nullique temperamento parcunt, diutius etiam ægrotantem tenere conſue-

ſueſcunt. Horum itaque ſedem, originem ac cauſas non modo paulo enucleatius inveſtigabo, ſed & qua facili ac tuta via & methodo, quibusve aptis remediis eorum curationem aggredi & exequi Medicus poſſit, demonſtratum dabo. Benigniſſimum Numen annuat cœptis.

§. I.

VT ordine in hac diſquiſitione procedamus, primo, omnium dolorum in genere ſedes, in qua ſcilicet parte eorum cauſa hæreat & tyrannidem ſuam in corpus & animam exerceat, inquirenda venit. Jam vero attenta obſervatione conſtat, commercium illud quod animæ cum corpore & corpori cum anima intercedit, divina & inexhauſta ſapientia in ſyſtemate partium fibroſo-nervearum poſitum & conſtitutum eſſe, ea lege, ut mediantibus his partibus, corpus & quæ in eo fiunt mutationes animam variis modis afficere ac determinare poſſint.

§. II.

Porro etiam planiſſime conſtat, quod ſi in partes illas corporis, ex pluribus fibroſo-nerveis ſtaminibus contextæ quæ ſunt, incidat quædam violentia, ita, ut vel ab alio corpore nimium diſtendantur, diſtrahantur aut comprimantur, vellicentur, arrodantur

 aut

aut contrahantur, moleſtiſſimam & valde anxiam ac triſtem in anima oriri ſenſationem, eamque non niſi cauſa ſublata ceſſare. Qui conſtans naturæ microcoſmicæ effectus, omnino pro regula haberi a Medicis debet, quæ in theoreticis æque ac practicis rite explicandis & pertractandis non minoris momenti eſt. Sicuti enim, ſecundum D. D. PRÆSIDIS ſententiam, legibus auctoritate Superioris ſtabilitis, & divinæ & humanæ res: ita etiam certis motuum legibus, res naturales vel quæ fiunt in corpore humano diſponuntur & ordinantur.

§. III.

Cum itaque caput inter præcipua illa membra ſit, quæ ex compluribus fibroſo - nerveis tunicis & membranis exquiſitiſſimæ motionis & ſenſationis texta atque conſtructa ſunt, non mirum eſt, hoc ipſum etiam perſæpius diuturnis & atrocibus doloribus domicilium quaſi & fixam ſedem ſubminiſtrare. Siquidem externas æque ac internas capitis partes, eodem quam nunc modo nominavimus, textura gaudere conſpicimus. Eſt enim extra cranium membrana, ipſum hoc os proxime cingens, pericranii nomine nota, quæ dum ad omnia oſſa & eorum ſinus in parte non capillata exporrigitur, perioſteum dicitur. Intra cranium in conſpectum prodit membrana, quæ ob fibrarum copiam & craſſitiem e qua compoſita eſt, duræ matris ſibi nomen acquiſivit, & non modo cerebri cerebellique ſuperiorem & inferiorem partem inveſtit,

veſtit, ſed & ipſis nervis originem porrigit. Conſpicitur porro intra cranium, ipſa ſic dicta pia mater, quæ nobis tamen quia ex fibris tenſilibus carneis & nervoſis elaſticis non eſt conſtructa, ſed ex tenuibus tantum lamellis compoſita, nec ad motum nec ad ſenſum quicquam conferre videtur; ut eandem potius vaſis ad cerebrum pertinentibus quoddam fulcimentum præbere cenſeamus: ipſum enim cerebrum, quia caret ejusmodi fibrarum ſtructura, omnis motionis & ſenſationis expers eſſe videmus.

§. IV.

Perſpeximus autem, harum ſenſilium membranarum ac partium non unam eandemque eſſe texturam, dum aliæ aliis ſunt teneriores, craſſiores & magis vel minus tenſiles, hinc excitatas etiam in ipſis moleſtas ſenſationes, quarum aliæ remiſſiores, aliæ acutiores & intenſiores, variare & differre nihil mirum eſt. Equidem nos ſtatuimus, dolorum qui fiunt in capite, & quidem graviſſimorum ac fere intolerabilium, præcipuam & frequentiorem ſedem pericranium, rariorem duram matrem præbere, ſed hanc majori cum periculo, videlicet phrenitidis, convulſionum, epilepſiæ, vel etiam apoplexiæ aut hemiplexiæ; cujusmodi dolor plerumque cum moleſta & forti intra caput pulſatione, vel cum repentina punctura conjungi ſolet. Minus periculi alit, ſi dolor eſt in ipſa quæ caput tegit cute, præſertim in interiori ejus parte pericranio vicina, quam vaſa ſanguifera in copia percurrunt; quo caſu

dolor

dolor ſolet eſſe magis obtuſus, gravativus & preſſorius. Alia vero doloris & valde acuti ſpecies eſt, quæ intra oſſium cranii interiores cavitates ſeu ſinus, atque utplurimum frontis, propter membranam, ex tunica pituitaria quæ naſcitur, tenerrimam hæc oſſa interius cingentem, ſedem ſuam obtinet.

§. V.

Quod vero magis in integumentis capitis & præcipue in pericranio ſedes & cauſa dolorum, rarius vero in membranis quæ cerebrum cingunt ſit collocanda, id abunde vel ex unico hoc manifeſtum eſſe cenſeo, quod qui gravi dolore capitis laborant, nec præſentius, nec efficacius lenimen & ſolamen, quam ab externis epithematibus ac capitiluviis diſcutientibus, emplaſtris quoque anodynis, item a veſicatoriis vel ſetaceis opportune applicatis, quorum ſingulorum virtus difficillime ad interiora cranii penetrare poterit, inveniant.

§. VI.

Ingens quoque doloris in capite, ratione loci quem occupat, item ratione vehementiæ ac diuturnitatis diſcrimen eſt, quo inde etiam diverſa ab auctoribus ipſi impoſita ſunt nomina. Nam ſi levior eſt, & modo partem capitis afficit, dicitur cephalalgia; ſi diuturnior & gravior, ac totum caput occupat, cephalææ nomen accipit, quam GALENVS ita optime deſcribit: *pr. 3. tr. 2. cap. 35. cephalæa eſt dolor totius capitis diuturnus ægreque ſolubilis, qui a parva occaſione*

vehe-

vehementes habet exacerbationes, adeo, ut neque ſtrepitum, neque vocem violentam, neque luminis ſplendorem, neque motum tolerare poſſit patiens, ſed tranquillitatem & obſcurum cubiculum quærat, idque ob doloris vehementiam; quippe alii ſe malleo percuti arbitrantur, alii caput contundi diſtendique ſentiunt, ac paucis ad oculorum radices dolor extenditur: quo in dolore totam capitis membranam vehementer affectam eſſe non dubitamus.

§. VII.

Sæpius fit, ut unum tantum latus dolor obſideat, altero ſalvo & ſine dolore; tunc græce hemicrania vocatur. Interdum etiam in certo tantum verticis loco circumſcripto fixus hæret dolor, ita ut vix magnitudine groſſum vel imperialem æquet, mulieribus & quidem hyſtericis familiaris; qui clavi nomine inſignitur. Quandoque dolor frontem & loca ſuper cilia acutiſſimus obſidet: alius ſolum ſynciput, alius occiput, alius verticem prope ſuturam, alius tempora magis occupat. Neque una eademque ſolet eſſe ſenſatio: nam alius acutus, pungitivus, lancinans dolor eſt, alius contuſivus, gravativus & preſſorius, alius rurſus conſtrictorius, quidam æſtuoſus & inflammans, alius frigidus eſt, qualis in mulieribus potiſſimum verticem ferire ſolet, ut quaſi ſe glaciem gelidam in ipſo geſtare conquerantur.

§. VIII.

In genere vero omnis doloris cephalici cauſam, a liberiori & æquabili ſanguinis per vaſa ſan-

guifera, quibus cutis capitis, pericranium, ipſaque dura mater inſtructa ſunt, progreſſivo & circulari motu impedito, tanquam a fonte derivamus. Nullus certe Medicorum exactius, & ſecundum leges mechanicas, geneſin doloris hujus demonſtravit, ipſo HIPPOCRATE, qui *lib. de flatibus* §. *13.* ita rem perbelle exprimit: *ſanguinis*, inquit, *tranſitus in capite magna anguſtia coarctatur, cujus abundantia ac concluſio dolorem excitat. Sanguis enim ipſa natura calidus exiſtens, vi coactus, per anguſtam viam tranſire cellerrime non poteſt, cum multa impedimento ſint obſtacula & oppilationes; quapropter etiam pulſus fiunt circa tempora.* Qui ſane locus, Hippocrati non penitus incognitum fuiſſe ſanguinis progreſſivum motum ex arteriis in venas, ſatis abundeque declarat, obſtacula enim quæ liberiorem tranſitum denegant vocat oppilationes, quæ in vaſis revehentibus, quia carent impulſu, unde tardior & lentior motus, conſiſtunt. Id quod etiam diſſectiones ex gravi cephalæa mortuorum confirmare videntur, nam teſte BONETO, WEPFERO, PECHLINO aliisque, ſinus cerebri, iugulares etiam internæ & externæ venæ, ſanguine mucoſo craſſo, imo pſeudopolypis ſubinde infarctæ fuerunt repertæ: quod etiam nos in malo epileptico demortuis aliquoties obſervavimus. Si enim major ſanguinis copia ad caput fertur, quam ipſæ venæ eadem celeritate reducere poſſunt, vaſa arterioſa, & inter hæc maxime minima & capillaria, a congeſto ſanguine valde diſtenduntur & ipſæ

mem-

membranæ inſigniter premuntur; qua ratione triſtis illa ſenſatio excitatur.

§. IX.

Notandum vero hoc loco eſt, quod pro conditione, intemperie vel vitio ſanguinis, ſi vel nimia copia peccat, vel nimis ſpiſſus & glutinoſus, vel ſero valde acri refertus eſt, alia etiam atque alia inde doloris ſpecies enaſcatur. Nam quando is impetuoſe & nimia copia in membranas irruit, quod præcipue de plethoricis & ubi conſueta per nares fluxio ſupprimitur, nec non de adoleſcentibus valet, dolor totum caput occupare ſolet; quod tunc calet, tumet, dolet, rubet, vaſa turgeſcunt, fortiter pulſant præſertim circa ingulum & tempora, nares aridæ & ſiccæ ſunt, fauces ardor & ſitis occupat. Talem dolorem veteres a cauſa calida ſuſcitari dixerunt.

§. IX.

Vbi ſanguis in vaſis capitis collectus multo ſcatet & mucido ſero, vel ex obſtructa aut ſuppreſſa, quod ſæpius accidit, coryza aut gravedine, dolor in capite oboritur, tunc magis gravativus, obtuſus, preſſorius, maxime in antica parte atque in fronte eſſe ſolet, quandoque etiam caput inſtar ponderis grave eſt, ut vix in altum poſſit elevari. Non raro evenit, ut in ipſius capitis cute, in vertice præſertim, tumores quibus digiti imprimi poſſunt exſurgant, pulſu interea languido, facieque livida exiſtente: Quod inde a longo iam tempore CELSVS notavit, *lib. IV.*

cap. 2. ita diſſerens: *præter hæc invenitur genus doloris, quod poteſt longum eſſe, ubi humor cutim inflat, eaque intumeſcit & prementi digito cedit.* Veteres hujusmodi dolorem a cauſa frigida deduxerunt.

§. XI.

Deterior doloris & magis pervicacis ſpecies eſt, qui accidit lue Venerea vel Gallica affectis, cum materia ſeroſa, acris, cauſtica firmius pericranio inſidet & interdum ipſum cranium carioſum reddit, quæ difficillime remediis cedit atque ſaneſcit. Ejusdem generis eſſe ſolet is dolor, qui a materia ſalino cauſticæ indolis ad habitum corporis propulſa & poſtea retrocedente naſcitur; uti id D. D. PRÆSES in arthritide, podagra, ſcabie, eryſipelate capitis, gutta roſacea laborantibus, ſæpius in praxi obſervavit. In variolis & morbillis, antequam peccans materia, naturæ robore ad extimam cutem propellitur, vel quod pejus repellitur, atrox ſæpe cum febre aut delirio, vel in infantibus cum epilepſia, dolor caput torquet; quo caſu, ubi materia exigua cauſtica dolorem efficit, præternaturalis & vehemens membranarum potius ſtrictura, quam earundem diſtenſio, quæ a copia ſeri & ſanguinis fit, locum habet.

§. XII.

Sæpius in capite dolor eſt acutiſſimus, fere intolerabilis, fixus & diutius affligens, qualis & totius corporis & animi vires peſſundat, ſomnum tollit, concoctionem impedit, nauſeam & ciborum faſtidium

parit,

parit, & alios ſæpe graviſſimos capitis & nervorum morbos, ut ſunt: vertigo, oculorum caligo, & ſuffuſio, cœcitas, aurium tinnitus, convulſio, epilepſia, poſt ſe trahit, atque etiam reliquas nervoſas corporis partes in conſenſum trahendo, vomitum, alvi ſtricturam, extremorum refrigerationem, faciemque moribundo ſimilem efficit. Id quod a veteribus quoque animadverſum videmus. CELSVS enim *lib. IV. cap.* 2. ſcribit: *cephalææ notæ ſunt: horror validus, nervorum reſolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, vocis ſuppreſſio, corporis refrigeratio, animæ defectio.*

§. XIII.

Jam quod attinet porro ad cauſas doloris cephalici, inter has præcipua eſt ingens capitis & partium in eo contentarum imbecillitas: pars enim quo debilior, eo facilius & promptius humorem alienum admittit, recipit ac retinet, atque inde ſtagnatio, humoris ſtagnantis corruptio, partiumque nervoſarum afflictio contingunt. Novimus ſæpius cephalalgiam hæreditariam, a parentibus debili capitis conſtitutione præditis acceptam; vidimus etiam a diuturno animi mœrore, a præpoſtera Venere, a nimiis lucubrationibus & mentis fatigationibus, item a nimis crebra ſanguinis miſſione, vel effrenibus hæmorrhagiis caput ita debilitatum fuiſſe, ut graves inde dolores, nec non alii, qui vehementer caput infeſtant morbi, exorti fuerint.

§. XIV.

Neque ex claſſe cauſſarum, quæ vocantur remotæ, excludi debet frigus, quod uti omnibus nervoſis partibus, ſi jam dolore premuntur, infeſtum eſt, & liberam tranſpirationem per cutim impedit: ita maxime nocet, ſi capiti denudato admittitur, vel ſi id non ſatis contra nocturnum frigus fuerit munitum, vel etiam, ſi a longo ſermone vel motu corporis nimio, aut a ſole, aut ab ira, vel ab ingeſtis largius potibus ſpirituoſis & inebriantibus, pluvioſo cœlo, nocturno præſertim, repente exponitur.

§. XV.

Memorandum id quoque eſt, cephalalgiam ſæpius tantummodo eſſe ſymptoma, quod morbo demum accedit. Ita frequentius febribus continuis, intermittentibus quoque, & inter has maxime quartanæ jungitur: atque vix quicquam in praxi crebrius occurrit, quam quod menſibus inordinate prodeuntibus vel imminentibus, caput doleat graviſſime; ſpaſticæ videlicet dum ex imo ventre ſtricturæ, in caput ſuum effectum exerunt. Digeſtionis vitio & affectu ſic dicto hypochondriaco laborantibus frequenter aſſociatur: nam ſi prima regio vitioſorum humorum colluvie ſcatet, & inde oborientes ſpaſmi ac flatus, humores ad caput plus iuſto urgent, nimia eorum congeſtio, vaſorum diſtenſiones, a quibus tunicarum nervoſarum læſio fit, parit. Conſtat etiam hemicraniæ cauſam, a ſtomachi vitio frequentius oriri, dum hoc

non

non bene concoquente, multæ generantur cruditates, quæ cum ſucco ciborum chyloſo permixtæ, per thoracicum ductum ad cor adductæ, ac protinus ad caput delatæ, antequam per congrua corporis emunctoria expurgatæ fuerint, dolores periodicos efficiunt; qui abſoluta digeſtione utplurimum invadunt.

§. XVI.

Obſervamus porro ætatem puerilem valde doloribus eſſe obnoxiam, tum quod in hac ætate minus exacta ſervatur diæta & ventriculus cibis dulcibus, fructibus horeis, placentis ac lacticiniis oneratur; tum quod etiam vermes, quibus gignendis pueri peropportuni ſunt, cauſam hujus mali præbent, dum putres & corrupti cum chylo humores ad caput delati, partibus ibi nervoſis labem & vitium inferunt. Sciendum quoque eſt non ſemper & continenter dolorem hunc cruciare, ſed dilucida ſua ac definita interdum habere intervalla, nimirum ut non tantum magno ægrorum ſolatio remittat, ſed ad notabile etiam tempus ægros deſerat, qui certis tamen poſtea horis, diebus, imo menſibus & annis revertitur: certo tunc indicio, cauſam magis in remotis partibus, maxime omnium in ventriculo & imo ventre latitare; quod inprimis in viris, qui fluxui hæmorrhoidali ſunt vel fuerunt obnoxii, vel malo hypochondriaco affecti, D. D. PRÆSES obſervavit.

§. XVIII.

§. XVII.

Neque ſemper ſine periculo cephalalgia eſt, nam ſi cauſa doloris magis intra cranium eſt, ſi dolor vehemens cum febre continente excruciat & ſomnum tollit, phrenitidem prænunciat; ſi vero ſubito in hypochondriacis vel in melancholiam pronis, præſertim graviori animi affectu præcedente oritur, & ſomnum atque appetentiam auffert, ac cum auditus difficultate vaſorumque interna pulſatione jungitur, hæc vero cuncta ſine febre fiunt, furorem præſagit. Ubi vero ſubitum & peracutum in capite dolorem aurium tinnitus, difficilis inceſſus, genuum imbecillitas, & impeditus tarduſque ſermo ſequitur, ſignum eſt futuri morbi attoniti vel etiam hemiplexiæ; qui tamen magis in oppoſito latere quam in affecto excruciat, dum hoc percipiendo dolori non amplius par eſt. Neque prætermittendum eſſe cenſeo, quod in adoleſcentibus & junioribus, frequentiores cephalalgiæ, futuræ arthritidis vel podagræ indicium præbeant.

§. XVIII.

Quod attinet ad curationem hujus mali, cum variæ ejus ſint cauſæ, probe ea debet diſcerni, quia eisdem removendis, omnis medendi ratio ſuperſtructa eſſe debet; in genere tamen omnes indicationes hunc morbum curandi, ſequentibus abſolvuntur. Primo ſanguis & humores impetuoſe ad caput congeſti, partim ad loca ignobiliora derivandi, partim

ido-

idoneis remediis diſcutiendi ſunt. Secundo ſtricturæ membranarum capitis nervoſarum ſpaſticæ, quæ perpetuo fere ſub atrociori dolore ſunt, & conſenſionis lege functiones totius corporis turbant, leniri mitigarique debent. Tertio æqualis & liberior ſanguinis & humorum per capitis vaſa progreſſus, omni modo procurandus. Quarto materia vitioſa, quæcunque illa fuerit, per convenientia emunctoria, placide & quantum fieri poteſt beneficio tranſpirationis ſubducenda. Tandem ad avertendas recidivas caput & totum nervorum ſyſtema roborandum.

§, XIX.

Ad primam igitur indicationem exſequendam, ſi cauſa doloris eſt plethora , ſive nimius ex inferioribus locis ad caput per ſpaſmos appulſus & coactus ſanguis, non facile præſentius auxilium quam in ſanguinis miſſione erit, quæ in locis non procul a parte affecta, melioris derivationis cauſa inſtituenda eſt, v. g. ſub lingua aut in fronte, vel venæ ingularis externæ inciſione, aut hirudinum pone aures applicatione; hac tamen adhibita obſervatione, ut ſi corpus nimis turget ſanguine, primo vena circa pedum talos pertundatur, ne dato exitu maior ſanguinis ad caput invitetur fluxus, poſtea ſecundo vel altero die vena circa caput aperiri poteſt. Conſultum vero eſt, ante ſanguinis detractionem, alvum a ſordibus purgare, quod commode & inſigni cum levamine clyſteri-

bus fieri poteſt domeſticis, vel etiam per infuſum mannatum & rhabarbarinum, adjecto ſale quodam aperitivo, ut cremore tartari, vel ſale Sedlizenſi.

§. XX.

Ad compeſcendum vero nimium ſanguinis abundantis & ebullientis orgaſmum, mixturam blande diapnoicam & temperantem, ex aqua florum tiliæ, liliorum convallium, ſambuci, ceraſorum nigrorum, antimonio diaphoretico, nitro purificato, cornu cervi uſto, cinnabari & ſyrupo papaveris albi compoſitam, dare expedit. Externe vero epithema diſcutiens & temperans fronti & capiti cum linteo duplicato eſt applicandum, cujus formula hæc eſſe poteſt: Recipe aceti roſacei, rutacei ana unciam & dimidiam, ſpiritus roſarum drachmas duas in quo camphoræ grana ſex ſoluta, nitri purificati ſcrupulos duos, olei ligni Rhodii guttas quindecim: vel ſequens emulſio cum fructu uſurpari poterit. Recipe nucleorum Perſicorum, amygdalarum amararum ana unicam dimidiam, ſeminis papaveris albi drachmas duas, aquæ roſarum, florum ſambuci, ceraſorum nigrorum ana uncias duas. Fiat emulſio, adde nitri drachmam dimidiam, camphoræ in oleo amygdalarum dulcium ſolutæ grana quinque M. D.

§. XXI.

Alia vero medendi ratione opus eſt, ſi a ſeri viſcidi intra vel extra cranium ſtagnantis copia, dolor cum torpore & gravitate ſæpe valde diuturnus innaſcitur,

ſcitur, ubi nec ſanguinis miſſiones, nec leniora laxantia quicquam efficere poſſunt, ſed dare convenit paulo valentiora, quæ craſſos glutinoſos humores diſſoluendi & ſimul per alvum expellendi facultate pollent. Id quod utrumque egregie præſtant, quæ ſequuntur Pilulæ: Recipe gummi ammoniaci depurati, ſagapeni, myrrhæ electæ, aloës roſatæ, extracti hellebori nigri, reſinæ jalappæ, mercurii dulcis, cinnabaris præparatæ ana drachmam dimidiam, extracti croci, pulveris caſtorei, ſalis ſuccini ana grana XV. M. F. Pil. ex ſcrupulo, numero XII. quorum ſex veſperi, & ſex poſtero die mane ſumi poſſunt, quo die etiam ab omni cibo abſtinendum & tenuia tantum iuſcula ægro præbenda ſunt; tribus vero diebus exactis, idem repeti poteſt remedium. Vacuata ſic ſufficienter vitioſi ſeri copia, medicina utendum eſt tonica roborante & ſimul diuretica; quo fine D. D. PRÆSES multoties mixturam, quæ ex tincturæ antimonii acris partibus quatuor, eſſentiæ ſuccini & ſpiritus bezoardici Buſſii, utriusque partibus duabus erat compoſita, ſummo cum fructu expertus eſt; cujus uſus, doſin bis vel ter de die ſumendo, per ſeptimanam & ultra continuari poteſt. Nam quæ fibras torpidas, roborando earum vim motricem, excitant, ſimulque urinæ fluxum promovent, ea in hac cephalalgiæ ſpecie, quæ ab extravaſato ſero intra cutim & cranium, vel etiam in ipſo cerebro oritur, valde proficua obſervavimus, Præter hæc autem cum CELSO, la-

borem & exercitationem usque ad ſudorem, vehementem fricationem, & cibos ac potiones quæ urinam movent, in tali doloris genere commendamus.

§. XXXII.

Si his in uſum vocatis dolor non diſcutitur, confugiendum etiam ad externa, inter quæ veſicatoria virtutis ſunt expertiſſimæ, quia pernitioſo ſtagnanti humori exitum concedunt. Nos in uſu habemus emplaſtrum meliloti, cujus uncia cum drachma cantharidum miſceatur, adiectis granis aliquot camphoræ. Hoc magnitudine thaleri nuchæ upplicari, & poſtea renovando illud, per longum tempus continuari poteſt; quod ſine ullo incommodo inſignem ſeroſi humoris copiam fundit. In malo graviori autem & ubi a ſero ſub cute capitis ſtagnante, tumor tactu & viſu, nec non ex dolore cognoſcitur, beatus WEPFERVS toti raſo capiti emplaſtrum veſicatorium, inſtar cucuphæ impoſuit, cuius effectus hic fuit, ut ſine obortis veſicis magnam ſeri viſcidi ſubtraxerit copiam: quod remedii genus iam tum ab ipſo RIVERIO, vide *ejus obſervat.* in pertinaci capitis dolore, ſummo cum ftuctu uſurpatum fuiſſe animadvertimus,

§. XXIII.

Interdum fit, ut præter conſuetudinem inteuſus dolor, certum duntaxat locum occupet, a materia, fixius & paulo profundius membranis inhærente, oriundus; quo caſu Medicus Gallus cum prudentia doctus & in obſervatione curioſus CHENEAV, vide

ſis

ſis *ejus obſervationes*, miraculoſum plane herbæ ranunculi pratenſis impoſitæ veſicantem effectum, non ſatis prædicare poteſt: de cujus herbæ ſpecie ſcribit, quod foliis anemonæ aſſimuletur, & maſticata linguam mordeat quam maxime; hujus folia in mortario marmoreo contuſa, & ſimul emplaſtro perforato appoſito, parti applicare jubet. Videtur hæc herba autem haud diſſimilem cum moxa poſſidere effectum, quæ etiam in ejusmodi dolore a Medicorum peritiſſimis magnopere æſtimatur. D. D. PRÆSES rebus ſic ſtantibus, felici aliquoties cum ſucceſſu, raſæ prius quam occupavit dolor parti, ſiccum ſal volatile ſalis ammoniaci, cum æquali parte pulveris ſinapi mixtum imponi juſſit, eo quod paulo fortiorem diſcuſſionem, tam profunde inhærens vitioſus humor requirit.

§. XXIV.

Vbi vero dolor a ſuppreſſa coryza, ſive a muco, intra narium concamerationes & ſinus, detento oritur, expedit crebro, ſal quod vocatur Anglicanum, & nihil aliud eſt, quam ſal volatile ſiccum ſalis ammoniaci, cum oleo cephalico, ut lavendulæ vel majoranæ exaltatum, ſæpius naribus admovere, vel etiam errhinum pulverem & qui leniter ſternutationem movet, qui ex herba majoranæ, betonicæ, maro vero, floribus liliorum convallium, floribus benzoës & pulvere caryophillorum concinnatur, interioribus narium admittere.

§. XXV.

Quod ſi vero cauſa chronici & immanis doloris, in valde corrupti ſeri & ſanguinis maſſa, ut fit in lue Gallica & ſcorbutica, fundamentum ſuum habet, tunc utique neceſſarium eſt, congruis & ſpecificis remediis hiſce morbis ſanandis accommodatis, eum aggredi, quo faciunt quam maxime lignorum decocta cum antimonio crudo, ſi prius humores corrupti per alvum probe, per ejusmodi quas jam ſupra dedimus pilulas, excluſi fuerint. Multum etiam ex diæteticis confert, abſtinentia ſive inedia per unum uel alterum diem, nec non labor & exercitatio corporis ad ſudorem usque. Vtile quoque eſt, in pertinaci tali morbo, ab impuro qui naſcitur ſero, per medicinam, ſudorem provocare: cui ſcopo egregie ſequens pulvis ſatisfacit. Recipe cinnabaris nativæ præparatæ, ceruſſæ antimonii ſive bezoardici mineralis, ſalis volatilis vipera um vel cornu cervi, nitri purificati, ſingulorum grana X, camphoræ granum dimidium, pro doſi, deſuper bibendo decoctum ſanguinem purificans.

§. XXVI.

Hemicrania & præſertim periodica, cauſam latentem præſertim prima in regione habet, nimirum ſi ventriculus cum annexo duodeno, vitioſa humorum colluvie refertus eſt, quem lenioribus tunc emeticis evacuare proficit: alvum quoque ducere & per inferiora ſordes expurgare, noxiumque humorem a capi-

capite derivare, interdum valde eſt neceſſarium; id quod optime, per Pilulas polychreſtas Balſamicas, fieri poteſt. Poſtea elixiria ſtomachica, tonum ventriculi & inteſtinorum roborantia, ſunt ſubiungenda. Si vero ab inordinato menſium vel hæmorrhoidum fluxu, cauſa doloris naſcitur, remediis quæ ſalutares excretiones in iuſtum & convenientem ordinem redigunt, prudenter eſt utendum.

§. XXVII.

Abſoluta ſic doloris cephalici cura, quasdam neceſſarias cautelas & obſervationes ad eam ſpectantes ſubiicere haud erit inutile. Quandocunque igitur dirus & acutus dolor, præſertim qui conſiſtit in ſyncipite & ſinubus frontalibus, tanta vi pollet, ut vires mirum in modum reficiendo, vitæ diſcrimen minetur, ablatio cauſæ morbi minime erit exſpectanda, ſed ægro potius levamen quoddam afferendum eſt præſentaneum; eo quod viribus amiſſis, Medicus fruſtra laboret. Quin imo ipſa doloris acerbitas ſæpe tanta eſt, ut graviora ſymptomata, vigiliam aſſiduam, animi deliquia, mentisque alienationem accerſat. Erunt ergo tum remedia interna, tum externa, ad dolorem levandum primario dirigenda. D. D. PRÆSES vero ex internis, primas utique partes maſſæ pilularum Wildeganſii, quando cum cinnabari nativa miſcetur, nec non pilulis Starckii deferre ſolet. Inter externa vero nec tutius, nec virtute præſtantius invenit remedium, quam linimentum ſpiſſius ex ſequentibus

tibus ingredientibus, ſub tali forma paratum. Sumitur enim olei nucis moſchatæ expreſſi uncia dimidia, reſinæ ſtyracis calamithæ, reſinæ corticis thymiamatis æquali pondere drachma, extracti croci, balſami Peruviani, utriusque dtachma dimidia, olei ligni Rhodii guttæ XII. M. & linimentum fit ſpiſſius, quod corio inductum, magnitudine imperialis temporibus applicetur.

§. XXVIII.

Quando dolor acutiſſimus vixque tolerabilis, cavernis narium, ſinubusque oſſeis capitis diutius infixus hæret, qui ab exigua ſanguinis vel humoris extravaſati quantitate, ſub membrana hos ſinus tegente, producitur, ſedare non modo, per jam dicta remedia, doloris atrociam convenit, ſed & laborandum eſt, ut ſanguinis appulſus, ſub quo dolor augetur, minuatur; quod commodiſſime more Ægyptiacorum Medicorum ſcarrificatione facta in naribus, vel compendioſiori modo, fruſtum ſtraminis paulo durius valide & ſubito naribus intrudendo, ſanguine largius ſæpe inde profluente, præſtari poteſt.

§. XXIX.

Si vero ſub membrana pericranii extravaſatus, mordax & acris humor incluſus, os incipit carioſum reddere, tum omnibus aliis in caſſum applicatis, ad inciſionem accedendum eſt; quæ uti in paronychia ex ſimili fere cauſa orta, ita hic mirabile ferme adfert auxilium. Si vero jam caries ad diploën, ipſamque lamel-

lamellam inferiorem penetraverit, unicum auxilium in trepanatione provida erit reponendum.

§. XXX.

Porro in genere ſciendum eſt, in omni, a quacunque etiam cauſa proficiſcatur, dolore cephalico, initium curationis ab injectione enematis, item a venæſectione, ſi plethora id exigit, faciendum eſſe, ita tamen ut alui apertio huic præcedat. Poſtea de aliorum congruorum remediorum tam internorum quam externorum uſu erit decernendum. Sæpius plethora ſoluta, ad meliorem derivationem cauſæ peccantis a parte affecta, frontis venam aperire expedit. Et tunc Clariſſimi HEVRNII monitum, quod *notis in aph. 68.* HIPPOCRATIS, *Sect. V.* inſinuat, dignum utique obſervatione eſt. Suadet nempe, *ante ſectionem, ut vinculum collo injiciatur, quo intumeſcat hæc vena, quæ oblique erit ſecanda, cavendo diligenter ne lædatur tunica pericranii.*

§. XXXI.

Arteriotomiam in temporibus celebrandam, præſentaneam & pene mirandam, ceteris omnibus inaniter adhibitis, ſæpius opem ferre & lenimen, probatiſſimorum Medicorum fide conſtat. Neque ego, quanquam nunquam hoc remedio uſus ſum detrahere illi quicquam volo. Ita vero de hoc exiſtimo, quod ſi ſanguis, ex ramo venæ jugularis externo aperto, extrahatur longe melius retardatum circularem ſanguinis motum in capite reſtitui, humoremque ſubſiſten-

tem & extravaſatum, a quo pendet dolor, felicius dimoveri & excludi poſſe, dum videlicet ſanguis arterioſus, majori ut antea celeritate, in ſpatium venæ ab extractione ſanguinis evacuatum fertur. Si vero, ex conſilio & deliberatione Medicorum, temporalis vena pertundi debet, tunc optime hæc operatio juxta aurem prope articulationem mandibulæ, ubi periculo vacat celebranda erit.

§. XXXII.

In omni dolore, ubi vires non ferunt ſanguinis detractionem, neque ejus ſatis eſt, pediluvia, quæ nunquam non in hoc affectu utilia, modo ſint temperatiora, ad divertendum ſanguinis & humorum motum ad partes infernas, cum fructu adhiberi poſſunt; neque pedum frictiones paulo aſperiores, cum pannis ſunt improbandæ; nec rubefacientia, ut tale oli raphani ruſticani cum ſale mixti pedibus imponendi, uſu ſuo deſtituuntur.

§. XXXIII.

Circa epithemata actu frigida tenendum hoc eſt, quod cum ſumma circumſpectione applicanda ſint. Proſtant enim exempla eorum, etiam nobis cognita, qui, in febribus præſertim exanthematicis, variolis, morbilis, purpura, ubi, natura per extremam cutim, peccantem materiam, ſub ſpecie halituum non ſine fructu excludere nititur, per crebrius in dolore capitis applicata frigidiora epithemata, in cœcitatem ad dies vitæ durantem, in epiphoras ſuffuſiones

ſionesque oculorum fuerunt præcipitati. Neque etiam ſemper confert in hoc dolore profligando, pluribus & variis topicis uti, quorum applicatio interdum plus periculi habet, plus etiam prudentiæ a Medico deſiderat, quam internorum uſus. Neque omnia, omnibus æque ſalutariter conveniunt: nam quæ alius ferre poteſt, ea alium incommodant.

§. XXXIV.

In ipſo paroxyſmo ad atrocem dolorem mulcendum, non una ſed pluribus vicibus, inſignem efficaciam a liquore noſtro minerali, aliquot guttulis ejus, ſaccharo in pulverem redacto inſtillatis & in os ſumtis. experti ſumus. Extra paroxyſmum ad roborandum caput, vel etiam ut illud a recurſu mali vindicetur, balſamo noſtro analeptico quod vitale audit, ſi vel exterius temporibus aut vertici applicetur, aut naribus modeſte hauriatur, vel eius aliquot guttulæ ſaccharo inſtillatæ cum infuſo Theiformi ſumantur, peculiares plane, non ſine ratione & experientia, virtutes & laudes tribuimus.

§. XXXV.

Quandocunque nimium ebulliens & variis de cauſis in motum concitatiorem actus ſanguis, doloris originem præbet, neutiquam purgantia vel evacuantia, ſed potius refrigerantia & temperantia locum inveniunt: quo, ego nomine plurimum ſolius aquæ frigidæ potui , atque nitroſis tribuere ſoleo. Et certe in hac re non eſt de nihilo, eximium

noſtri HIPPOCRATIS monitum, qui *libr. de ratione victus in morb. acutis*, ſic ſcribit: *Animadvertere oportet in iis quibus caput, vel ob exercitationes vel curſus, vel iter, venationem, vel alium quendam intempeſtivum laborem dolet; horum quidem nullos purgaveris.* Vult enim HIPPOCRATES, ubi ex calore vel ſanguinis fervore oboritur dolor, purgantibus uti nos non debere.

§. XXXVI.

Ad curam hujus affectus præſervatoriam quod concernit, in hoc totus ejus vertitur cardo, ut omnia illa, quæ ex abuſu rerum nonnaturalium, ad fœturam huius mali producendam contulerunt, evitentur. Ex hoc genere ſunt: aër frigidus & nebuloſus, ac tranſpiratio per eum prohibita, crapula, ingluvies, vinorum acidorum præſertim ſulphuratorum nimia potatio, pedum refrigeratio, nimia ſanguinis per affectus aut motum vehementiorem commotio, ſubito ſuperveniens refrigeratio, atque in ſtudiis & ingenii laboribus intemperantia; fuga inſuper ciborum dulcium, pinguium, trixorum in butyro, cereviſiarum lupulatarum, omniumque quæ inflant, ut piſa, fabæ, nec non quæ difficilioris concoctionis, caro bovilla ſenio confecta, quam ſedulo commendanda. Aqua vero pura vel vinum multa aqua dilutum ingens ab ſolvet punctum.

F I N I S.